

mondásaiból hadd álljon itt e kettő: «E körben (önképzőkörben) a létért való küzdelemre készültök» és «ha Virág nyomdokait mint férfiak követitek, úgy igaza lesz a legnagyobb magyarnak: «Magyarország nem volt, hanem lesz!» . . .

Egészben véve e dolgozat, mint kellő forrástanulmány nélkül szükkölködő s nem eléggé rendszeres irodalmi kísérlet, ha némileg gyarapítja is a növendékek ismeretét, végeredményben mégis növendékre és közönségre egyaránt valóban csak ephemer hatású lehetett. Virág mindenképen szebb emléket érdemelt!

Dr. DEMEK Győző.

VEGYESEK.

— A Budapesti Philologiai Társaság folyó évi márczius 14-én *felolvasó ülést* tartott, melyen Fröhlich Róbert vál. tag elnökölt és Fináczy Ernő első titkár volt a jegyző. Az ülés tárgyai voltak:

1. *Nagy Zsigmond*: Terentius és az ó-római vígjáték (bemutatja Némethy Géza).

2. *Róna Béla*: Egy új Bánk-tragédia.

A felolvasó ülést *választmányi ülés* követte, melyen Fröhlich Róbert elnökölt és Petz Gedeon másodtitkár volt a jegyző. Jelen voltak: Fináczy Ernő első titkár, Bayer József, Gyomlay Gyula, Némethy Géza és Reményi Ede választmányi tagok. Az ülés lefolyása a következő volt:

1. A f. é. febr. 7-iki választmányi ülés jegyzőkönyve felolvastatik és hitelesítettik.

2. A Társaság *rendes tagjainá* választatnak: *Farkas Ignác* privigyei kath. gymn. tanár (aj. P. Thewrewk Emil), *Fülöp Árpád* ungvári kir. kath. főgymn. tanár (aj. Vajdaly Géza) és *Strauch Béla* nagyszabeni gymn. tanár (aj. Láng Nándor). A tagok száma: 11 tiszteleti, 7 alapító, 353 rendes, 78 rendkívüli, 156 előfizető, összesen: 605.

3. A pénztárnok kimutatása szerint az 1893 decz. 30-tól 1894 márcz. 13-ig terjedő időközben a Társaság *bevételei* 1019 frt 20 krt, *kiadásai* 592 frt 45 krt tetek; a pénzkészlet 423 frt 75 kr. Tudomásul vétetik.

Végül néhány folyó ügy intéztetett el.

— Dugonics Toldi-drámáját adta ki *Heinrich Gusztáv* (Olesó könyvtár 326. sz. 272 l.) 64 lapra terjedő érdekes bevezetéssel, melyben mindenekelőtt kimutatja, hogy e «szomorú történet» nem egyéb, mint tartalom és előadás tekintetében hű magyarosítása Christmann K. gyenge, s ma már ritkaság-számba menő ily cz. szomorú játékanak: *Der Statthalter von Corfu* (Mannheim 1782), mely valószínűleg soha sem került színre. Christmann darabját jóval sikerültebbnek tartja Heinrich a Dugonicsénál,

mert a német eredetiben csakugyan a helytartó a főhős, s nem az ezredes, mint a magyar átdolgozásban, s mert stíle is elevenebb, drámaibb, míg a Dugonicsé bőbeszédű és lapos, és mivel úgy tárgya mint felfogása jobban megfelel a történeti háttérnek (a XVIII sz. eleje), míg a magyarban Toldi oly siralmas szerepet játszik és az egész cselekmény annyira nem illik Mátyás korába, hogy a darab már ez oknál fogva is csak rikító látással lehet az olvasóra. Dugonics ezen átdolgozásában is változtatott az alapul vett mese szerkezetén, de ezúttal is, kellő drámai ereje és színi tapasztalatai híján, nem nagy szerencsével. A darab 1794 aug. 20. került először színre Budán, de nem aratott nagy sikert. A század közepe táján egy új, de a Dugonicsénál éppen nem jobb Toldi-dráma lépett helyébe a magyar színpadon, Oroszfái Pergő Czelesztinnék (+ 1858-ban 74 éves korában), a kezdetben nagyon fölkapott, később hirhedtté vált magyar színésznek darabja *«Toldi Miklós és a kőszegi víg asszonyok. Vígassággyal vegyes nemzeti történet, három felvonásban.»* Heinrich kimutatja (és ez teljesen új részlete dolgozatának), hogy e darab ép olyan (csak hogy kevésbé hű) magyarosítás, mint a Dugonicsé. Eredetije Gleich J. A. bécsi írónak (1772—1841) ily című lovag-dramája *«Albert der Bär, oder die Weiber von Weinsberg»*. (Wien, 1806), melynek komoly cselekményét Czelesztin lehetőleg összevonta, míg a komikai jeleneteket majdnem híven lefordította. E darab 1835 nov. 15-én került először színre a fővárosban, de szintén nem aratott sikert.

Mondatörténeti szempontból Czelesztin drámája épolty értéketlen, mint a Dugonicsé, de az utóbbinak drámájához csatolt jegyzetek, főleg a 17-dik számú, a Toldi-monda szempontjából figyelmet érdemel, Dugonics ugyanis ebben felsorolja azokat a Toldi-ereklyéket, melyek régidőtől fogva a budai vár u. n. bécsi kapuján függöttek, s a melyeket (összesen 8 darabot) 1794 febr. havában ő maga is látott. Nincs okunk ennek valóságában kételkedni, valamint abban sem, hogy a hagyomány, Dugonics idejében, e fegyvereket a Toldiénak tartotta. Heinrich alaposan kételkedik abban, hogy ezek valóban Tolditól származtak volna és ezen kételye igazolására hivatkozik Gerlach István följegyzéseire, ki, mint Ungnad Dávidnak, Miksa császár konstantinápolyi követének udvari papja 1573-ban Budán járt és látta is ezen ereklyéket, melyek azonban szerinte valamely török vitéztől származának. Dugonics följegyzése annyiból mégis becses, mert kétségtelenné teszi, hogy a mult század végén is, a még mindig künn lógó fegyvereket stb. Toldinak tulajdonították és hogy e szerint Toldi emléke még elevenen élt a budaiak emlékezetében.

A Toldi-dráma e rég nélkülözött kiadását őszintén ajánljuk mindazok figyelmébe, kik érdeklődnek aziránt, hogyan indult a magyar dráma-irodalom, idegen nyomokon, új irányok felé a 18-ik század utolsó évtizedeiben.

b. j.

— Goethe Faust-ja francziául. (*Le Faust de Goethe. Traduit en français dans le mètre de l'original et suivant les règles de la versification allemande par François Sabatier. Paris. Ch. Delagrave, 1893. XIX. és 186. l.*) A lehetetlenséggel határos feladatra vállalkozott egy német iro-